

AURKIBIDEA

1. SARRERA.
2. IPUINA ETA BERE HISTORIA.
3. IPUINA BALIABIDE MODUAN:
 - 3.1. Ipuina Haur eta Lehen Hezkuntzan.
 - 3.2. Ipuin-txokoa.
 - 3.3. Irudia ipuinetan.
4. IPUINAK KONTATZEKO ETA SORTZEKO TEKNIKAK ETA BALIABIDEAK:
 - 4.1. Ipuin ezberdinak sortzeko teknikak eta baliabideak.
 - 4.2. Ipuinak kontatzeko irizpideak.
5. BIBLIOGRAFIA.

1. SARRERA.

Gianni Rodarik zioenez, *“hizkuntza idatziaren lehenengo ezagutzak ez du oraindik aurkitu ipuin-liburua baino bide aberatsagorik, kolorez beteagorik eta politagorik”*, baina zer da ipuin bat?. Galdera honi erantzuna emateko Sara Braynt-en hauxe idatzi zuen: *“ipuin bat arte obra bat da eta bere helburu nagusia bizipoza ematea da”*.

Ipuina entzutea eta kontatzearen gozamen hutsak autore askok defendatze dute, hala ere gaur egun, gure eskoletan askotan erabiltzen dugu ipuina helburu didaktiko eta finko batekin, gozamenaren helburu nagusia ahaztuz. Ipuinak kontatzea, beraz, olgetarako artea da, lehenengo publikoa dibertitzea lortu behar dugu, ondoren irakasteko.

2. IPUINA ETA BERE HISTORIA.

Ipuinaren sorrera ahozko tradizioan kokatu behar dugu. Garai honetan ipuinak eta kontakizunak anonimoak ziren, ez zuten egile ezagunik, hauek desagertzen ziren komunitate batek ipuina edo kontakizuna bereganatzen zuenean.

Hasiera batean, ahozko transmisioaren ondorioz, ipuina testu bizi bat zen, etengabe aldatzen zena, bertasio ezberdinak sortuz. Bi teoria mota aurki ditzakegu ipuinaren sorreraren inguruan:

- Monogenetikoa: hauen ustez ipuinaren sorrera komun bat dago munduan, geroko difusio prozesu batez zabaldu zena.
- Poligenetiskoa: ipuinaren sorrera anitza dela dio, toki eta garai ezberdinetan jaiotzen dira, baina pentsamendu eta giza-zentzu berdina dute guztiek.

Ipuinaren sorrera analizatzean, kontuan izan behar dugu haurtzaroaren kontzeptua aldatuz joan dela mendeetan zehar eta etapa honek zentzua izan duela garai historiko jakin batetik aurrera. XVIII mende bukaeran eta XIX. mendearen hasieran sortu zen umeentzat literatura, gaur egun ezagutzen dugun eran. Lehengo garai batean ipuinek zentzu moralista eta hezitzailea izan zuten, saiatzen ziren umei irakasten bizitzan zehar beharko zituzten ahalmen eta jokabide sozialak. Denbora librearen kontzeptuaren sorrerarekin batera, haur eta gazte literaturak beste helburu bat izan zuen, dagoeneko literatura entretenimendu eta irudimena garatzeko tresnatzat hartzen zen. Honela bada, ipuinak eta haurrentzako literatura ugartuz eta zabaldu joan zen, egun, proposamen interesgarri asko topatu ditzakegularik.

Ipuinen munduak ere, literaturaren beste arloen antzera, zabalduz eta garatuz joan zen heinean, autore ezberdinek klasifikazioak eta ikerkuntzak burutu dituzte. Horien artean Ana Pelegrin edo Gianni Rodari-renak:

❖ Ana Pelegrín-en klasifikazioak erlazionatzen ditu umeen adina eta ipuin motekin:

- **Formulazko ipuinak** (2-5 urte):
 - Minimoak.
 - Inoiz bukatzen ez direnak.
 - Metakorrak eta Katean doazenak.
- **Animalien ipuinak** (4-7 urte)
 - Animalia basatiak.
 - Animalia basatiak eta Etxe-abereak.
 - Gizakia eta Etxe-abereak.
 - Gizakia eta Animalia basatiak.
 - Hegaztiak, arrainak eta beste animaliak.
- **Ipuin harrigarriak** (5-7 urte)
 - Magikoak.
 - Aurkari berezgaindikoak¹.
 - Emazte-senar sorginduak.
 - Gizagaineko² eginkizunak.
 - Zaintzaile-laguntzaileak.

¹ Sobrenatural.

² Sobrehumano.

- Objektu magikoak.

❖ Gianni Rodari-k egiten duena hurrengo da:

▪ **Animalien ipuinak.**

- ◆ Animalia basatiak.
- ◆ Etxe-abereak.
- ◆ Gizaki eta animalien arteko harremana.
- ◆ Etxe-abere eta animalia basatien arteko harremanak.

▪ **Ipuin magikoak.**

- ◆ Aurkari berezgaindikoak.
- ◆ Familia kide berezgaindikoak edo sorginduak.
- ◆ Gizagaineko ekintzak.
- ◆ Laguntzaile berezgaindikoak.
- ◆ Izaera erlijiosokoak.
- ◆ Objektu magikoak.
- ◆ Ezkontza ipuinak.

▪ **Brometako ipuinak eta pasadizoak.**

- ◆ Tonu ipuinak.
- ◆ Azkarren ipuinak.
- ◆ Formula ipuinak edo leloak.

3. IPUINA BALIABIDE MODUAN:

3.1. Ipuina Haur eta Lehen Hezkuntzan:

Ipuina garrantzitsua da hizkuntza, irudimena, atentzioa... garatzen laguntzen dutelako eta honetaz gain umea irakurketa mundura erakartzen duelako. Haurra askotan ipuinen pertsonaiekin identifikatua sentitzen da, beraiekin esperientzia eta egoera ezberdinak bizitzen ditu, honek gerora izan ditzakeen gatazkak konpontzen lagunduko diolarik. Ipuinen bitartez haurrek ingurugiro fisiko eta sozialaren inguruko ikaskuntza asko egiten dituzte. Ez dira denbora betetzeko ekintza hutsak, hauen bidez entzute jokabidea, errealitatearen ezagutza, memoriaren erabilera... sustatzen baitugu.

Ipuinak entzuteak eta irakurtzeak ematen duen gozamenak ez du adinarekin ez hizkuntza mailarekin zer ikusirik, adin txikiko ume batek eta heldu batek berdina goza dezaketelako ekintza honekin, hori bai, ipuinak ezaugarri ezberdinak izango ditu (luzera, estruktura, hizkuntza maila, mezua, irudiak...) entzulearen hizkuntza maila eta adinaren arabera.

Umeen adina eta hizkuntza maila aldatzen doalarik era beraien parte hartzeko modua aldatuz joango da, hasiera batean entzule soilak izango dira poliki-poliki ekoizle sutsuak bihurtzeko.

3.2. Ipuin-txokoa edo liburutegia:

Txoko honek helburu zehatzak betetzen ditu, horien artean umeak irakurketa eta idazketan zaletzea, horregatik gelako liburutegi edo ipuin txokoa antolatzerakoan kontuan izan beharko ditugu zenbait faktore:

- *Umeen adina:* altzariak, liburuen kokapena, apaingarriak...aukeratzerakoan.

- *Kokagunea*: leihoetatik gertu egotea argia izan dezan, beroa izatea, lasaia...
- *Espazioaren antolakuntza*, motibagarria eta erakargarria izan dadin.
- *Liburutegiaren hornikuntza*: noizbehinka aldatzea, liburuen zainketa sustatzea, material nahikoa izatea, umeei etxetik liburuak ekartzeko aukera izatea...

3.3. Irudia ipuinetan:

Irudia ipuinaren osagarri bezala jotzen du eta bere biziko garrantzia du lehenengo ikasturteetan, umeari laguntzen baitio ipuinaren mamia ulertzen eta jarraitzen. Ipuin liburuetan irudia eta testuaren artean oreka bat mantendu behar da eta honako ezaugarri hauek bete behar ditu:

- Umearentzako motibagarria izan behar da.
- Umearen irudimenaren estimulatzailea izango da.
- Koloretsuak eta deigarriak izango dira.
- Hitzez azaldu ezin diren kontzeptuak azaltzen lagundu behar digu.
- Umearen adinerako egokiak izango dira.

4. IPUINAK KONTATZEKO ETA SORTZEKO TEKNIKAK ETA BALIABIDEAK:

4.1. Ipuin ezberdinak sortzeko teknikak eta baliabideak:

1. HARRIA URETAN:

2. IPUIN KONTALARIAREN JOLASA.

3. BINOMIO FANTASTIKOA.

4. ETA GERTATUKO BALITZ?

5. AKATS KREATIBOA.

6. BERRI NAHASPILA.

7. ISTORIO TXIKIAK.

8. LIMERICK.

9. IPUIN BATEN TRANSFORMAZIOA.

10. TXANOGARRITXO HELIKOPTEROAN.

11. IPUINAK ALDERANTZIZ.

12. ETA ZER GERTATZEN DA GERO?

13. IPUIN ENTSALADA.

14. PROPP-EN KARTAK

15. TALDEKO IPUINAK.

4.2. Ipuinak kontatzeko irizpideak:

- *ATENTZIOA MANTENTZEKO*: irudiak edo objektuak erabill, efektu akustikoak, onomatopeiak...
- *IPUINA GUREA EGIN*: istorioa memorizatu baino, gure modura kontatu nahiz eta aldaketak egin.
- *ALTUKO IRAKURKETA*: guk lehenagotik irakurria izatea komeni da geldidunak, harridurak, galderak, onomatopeiak... noiz eta nola egin erabakitzekeo.
- *UMEEN ETA KONTALARIAREN KOKAPENA*: ziurtatu behar dugu ume guztiek ondo entzun eta ikustea, honek isiltasuna eta atentzioa mantentzen lagunduko digularik.
- *UMEEN PARTE HARTZEA BULTZATU*: nahiz eta istorioa edo ipuina ezaguna ez izan, asko laguntzen du umeek parte hartzea bultzatzea haien atentzioa mantentzeko eta guk jasotzeko ea benetan ipuina jarraitzen duten.
- *GELAKO GIROA*: misteriozkoa, magikoa izan behar da, honek lagunduko dio umeari errealitatea atzera uzten eta bere irudimena irekitzen fantasiaren mundura.
- *ADINAREN EZAUGARRIEI EGOKITU*: historiaren luzera, kontatzeko modua, hiztegia, estruktura, errepikapenak, pertsonaiak...

5. BIBLIOGRAFÍA.

- **GRAMÁTICA DE LA FANTASIA**. G. Rodari. Editorial Planeta (2006).
- **CUENTAME: EL CUENTO Y LA NARRACION EN EDUCACION INFANTIL Y PRIMARIA**. R. Jiménez Frias. UNED (2001).
- **LA AVENTURA DE OIR: CUENTOS Y MEMORIAS DE TRADICION ORAL**. A. Pelegrín. Editorial Cíncel (1982).
- **LIBROS Y BIBLIOTECAS PARA NIÑOS**. C.A. Parmeagini. Fundación Germán Sanchez (1987).
- **EL ARTE DE CONTAR CUENTOS**. Sara C. Braynt. Editorial Nova Terra (1976).
- **LOS LIBROS Y LOS NIÑOS**. W. Fahrman y M. Gomez del Manzano. Editorial SM (1979).